

Aki mindig a jövőbe tekint

Mahdi Kousay már 33 éve él Magyarországon, jelenleg a Fesztiválzenekarban csellózik. Ittléte csak átmeneti tartózkodásnak indult, de végül annyi feladat talált rá, hogy mégsem költözött vissza Bagdadba.

„Ha valaki elmegy egy idegen országba, akkor tisztelni kell az ottani szabályokat, bele kell illeszkednie abba a világba, alkalmazkodnia kell az ottani szokásokhoz.”

I Irakban nem egy szokványos életpályája az, hogy valakiből csellóművész lesz. Honnan jött a gondolat, hogy zenész legyen?

– Én egészen különleges helyzetben voltam, mert az édesapám is csellózott. Rádásul Magyarországon tanult 1968 és 1972 között. Mivel ő kutató volt, aki gyerekfoklórrel is foglalkozott, meg akarta ismerni a Kodály módszert. A hangszerjáték mellett rengeteg könyvet írt. Őmiatta lettem zenész. Bár tanítgatott engem otthon, sosem volt a tanárom. De az első impulzusokat tőle kaptam: kisgyerekként láttam, ahogyan csellózott. Gyakran hallgatott Pablo Casalsot – Irakban a 70-es években számomra ez volt az etalon. Aztán egy napon felemeltem a vonót, és elkezdődött. Négy évesen nagyon érdekelt, hat évesen már tanultam is.

I Hol kezdte a tanulmányait?

– Bagdadban, Irakban. Van ott egy olyan művészeti iskola, ami talán egyetlen a maga nemében: délelőtt folyik az általános tárgyak oktatása, délután pedig a komolyzene, arab zene vagy a balett. Én 6-tól 18 éves koromig ide jártam, tehát ahol kezdtem az első osztályt, ott is érettségiztem.

I A csellótanára is végig azonos volt?

– Nem, mivel az iskolában nagyon sok külföldi tanított. Elsősorban oroszok jöttek, de volt cseh, sőt magyar nemzetiségű tanárom is. Az oroszok nagyon szigorúak voltak, igen erős volt a képzés; a negatív oldala ennek az

volt, hogy a tanárok csak egy-két évre szerződtek, így mindig cserélődtek. Ugyanakkor fantasztikus, pezsgő élet folyt körülöttünk.

I Hány gyerek járt ebbe az iskolába?

– Osztályonként húsz, vegeesen táncosok és zenészek. Ez egy óriási iskola volt, egy évfolyamon több osztállyal. Viszont az iskolába csak egy szűk társadalmi réteg járatta a gyerekeit, olyanok, akiknek komolyzenei műveltsége volt – Bagdadban nem tipikus dolog a komolyzene vagy a balett tanulása. A mai napig kapcsolatban vagyok az akkori társaimmal. Magyarországon sokkal több embernek van ilyen irányú érdeklődése vagy végzettsége. Össze sem lehet hasonlítani. Bár a zenét Irakban is sokan szeretik, a komolyzene a mai napig különlegességnek számít. Tanultam szolfézt, összhangzattant, népzénet, jártam kórusba, zenekarba – minden nap délután öt óráig tanórák voltak, mint itt egy konzervatóriumban. Miután leérettségiztem, 1984-ben Magyarországra jöttem.

I Melyik intézménynél kezdte a magyarországi tanulmányait?

– Először a Zeneakadémiára felvételiztem, de akkor azt mondták, még egy kicsit kell dolgoznom, hogy elérjem a kívánt szintet. Valóban voltak hiányosságaim. Öten, hatan jöttünk akkor Irakból, a többiek a tanárképzőre mentek. Nekem az édesapám azt mondta, a Zeneakadémiára menjek – ezért előtte két évet végeztem Kertész

Ottónál a Bartók Konzervatóriumban. Persze nem lettem igazából konzis, mert csak a csellóval kellett foglalkoznom. Két év után újból felvételiztem, és ekkor Mező László felvett engem; kamarazenét Rados Ferencnél tanulhattam. 1988-tól 1993-ig voltam zeneakadémista. Önköltséges voltam, ami azt jelenti, hogy az iraki állam – pedig háború volt – fizette a tandíjamat, fizette a lakást, és adott zsebpénzt is. Irak egy gazdag ország, a háború dacára támogatott minket.

I Mennyire közelről látta a háborút?

– Az iraki-iráni háború 1980–88-ig tartott. Mindenre emlékszem, hiszen négy évig én is otthon éltem a háború ideje alatt. Borzalmas volt. Közeli barátaimat, rokonaimat is elveszítettem. Amikor augusztus 20-án az emberek gyönyörködnek a tűzijátékban, akkor nekem azok a színes jelzőrakéták jutnak eszembe, amiket minden este látunk, mielőtt bombázták a városunkat. Olyankor gyorsan le kellett menni az óvóhelyre. A mi házunkat nem érte találat, de pár utcával arrébb láttam szétlőtt házakat.

I Egyszer sem került életveszélybe?

– Irakban gyönyörűek a nyári esték, gyakran kint aludtunk a tetőteraszon. Emlékszem, egyszer épp fenn voltam a házunk tetején úgy kilenc óra tájt, festettem, amikor valami történt – nem tudom felidézni magát a robbanást, de egyszerre csak benn voltam a házban, és még arra sem emlékszem, hogyan mentem be. Utána egy-két hónapig teljesen össze voltam zavarodva.

I Hogyan lehet ezt a fenyegetettséget éveken keresztül elviselni?

– Az arab egy nagyon pozitív beállítottságú nép. Napközben jártuk az utcákat, szórakoztunk, nevetgélünk, hiszen akkor voltunk fiatalok. Különbösen a mai napig katasztrofális a helyzet. Az embereknek rengeteg problémája van – de élni mégiscsak kell! A keleti és a déli embernek az a szerencséje, hogy mindig előre néz, a jó dol-

gokat látja. Kisebb megszakításokkal 1979 óta háborúban él az ország, így ezt a helyzetet is meg kellett szokni.

■ *A háború mennyiben befolyásolta abban, hogy Magyarországra jött?*

– Talán furcsán hangzik: egyáltalán nem! Nem vagyok menekült. Abban az időszakban, a háború dacára az iskola minden évben külföldre küldött néhány diákot. Fontos volt nekik, hogy az arab fiatalok lássanak világot, tanuljanak külföldön, aztán lehetőleg menjenek is vissza, és az ország javára használják a megszerzett tudásukat. Hat országból lehetett választani: Csehország, Oroszország, Magyarország, Franciaország, Németország, Bulgária. Mivel apukám itt tanult, én könnyen választottam.

■ *Tudott magyarul?*

– Akkor még csak pár szót, mert hallottam otthon néha a szüleimet magyarul beszélni.

■ *Ezek szerint az édesanyja is volt Magyarországon?*

– Persze, meglátogatta apukámat. Sokszor kijött hozzá, de a testvéreim miatt nem maradt itt hosszan. Én egy nagycsaládba születtem, négy gyermek közül a harmadik vagyok. Az öcsém lett rajtam kívül zenész, aki a khanun nevű iraki hangszeren játszik és zeneiskolát vezet az Arab Emírátságok területén. Ez a hangszer olyan, mint a cimbalom, csak pengetővel szólaltatják meg. A bátyám geológus, a nővérem festőművész Svédországban. A szüleimtől megkaptam azt a szabadságot, azt a gondolkodásmódot, ami által mindig jó kapcsolatot tudtam kialakítani a környezetemmel. A távolságok ellenére nagyon szoros a kapcsolatom a családdal.

■ *Mikor döntötte el, hogy Magyarországon marad?*

– Mikor végzős voltam a Zeneakadémián, 1992-ben, akkor volt a legrosszabb Bagdadban a politikai helyzet. Ugyanebben az évben Irak leállította az

ösztöndíj folyósítását. A szüleim – akiről néha hetekig azt sem tudtam, élnek-e még – azt mondták, hogy amíg kialakul egy rendezettebb állapot, maradjak Magyarországon, ha lehetséges. Nagyon hálás vagyok Puskásné Ispán Franciskának, aki a nagykövetségre is elkísért, és végül segített, hogy egyáltalán lediplomázhassak: az utolsó évi tandíjamat elengedték a Zeneakadémián! Ez nehéz időszak volt. Szerencsémre pontosan a zenekari és a szóló diploma-koncertem között a Rádiózenekar kiírt egy próbajátékot. Úgy döntöttem, hogy megpróbálom, mert ott nagyon jó lenne dolgozni – és sikerült. Diploma után rögtön kezdek a zenekarnál! A szüleim ennek nagyon örültek.

■ *Hogyan fogadták a Rádiózenekarnál?*

– Engem is meglepett, mennyire jól! Nem ismertem senkit, csak látásból Csurgay Istvánt – ő ott ült a vizsgáló bizottságban, de vele sem volt kapcsolatom. Mégis: mindannyian jól fogadtak, barátságosak voltak. Nagyon gyorsan sikerült beilleszkednem. Én alapvetően nyitott természetű is vagyok; de itt könnyű dolgom volt, mert a Rádiózenekar kifejezetten befogadó együttes. Persze az segített, hogy elég jól beszélek magyarul; mi-

vel az arab, illetve a török nyelvben nagyon sokféle hang van, nekünk talán nem annyira nehéz elsajátítanunk a magyart. A nyelv rendszere sem volt nagyon bonyolult nekem. Nyilván nem árt egy kis nyelvérzék...

■ *Mennyi ideig dolgozott a Rádiózenekarnál?*

– 13 évig. Ez alatt az idő alatt nem voltak nagy problémáim, de azért sikerült kissé magamra haragítanom őket, mert sokat koncerteztem másutt is. Túl gyakran volt szükségem helyettesre – ezt nem nézték jó szemmel, és teljesen igazuk volt. Az én életemben ez volt az az időszak, amikor koncertezni nem kellett. Mindig elfoglalt voltam: lemezfelvételek, fellépések... De nem ezért hagytam ott az együttest. Időközben, saját kérésre elmentem egy évre fizetés nélküli szabadságra. Úgy éreztem, muszáj képeznem magamat; szerettem volna többet gyakorolni, még akkor is, ha így egy ideig rendszeres bevétel nélkül maradtam. Nagyon rendesek voltak a zenekar vezetői, hogy ezt megértették, elfogadták. Amikor visszamentem, akkor már csak fél állást vállaltam. Néha még így is kellett a kisegítők. Tulajdonképpen az okozta a nehézségeket, hogy amint befejeztem a Zeneakadémiát,

egyből zenekari tag lettem, és egyidejűleg jöttek a koncertlehetőségek is. A zenekari játék nagyon jó, borzasztóan sokat tanultam belőle – nem csak magát a zenekari anyagot! Az is sokat jelentett, hogy jó zenészekkel voltam nap mint nap. Végül mégis kellett egy döntést hoznom, ami nem volt könnyű: akarok-e egész életemben zenekari zenész lenni. Mivel a kamarazene mindig is a szívügyem volt, nehezen mondtam volna le a „másik életemről”. Ezért aztán minden tölem telhetőt megtettem a próbákon, hogy jól játsszam és ne adjak okot neheztelésre.

■ *Hogyan kezdődött a kapcsolata a Fesztiválzenekarral?*

– Amikor a fizetés nélküli időmet töltöttem, megkerestek a Fesztiválzenekartól, és hívtak, hogy játsszam náluk is. Az az anyagi biztonság, amit ők ajánlottak, nagy segítség volt ebben az időszakban. Közben koncerteztem, és a szabadság leteltekor hirtelen két zenekar sok lett. Megint ugyanott tartottam: mikor tudok gyakorolni? Ez volt a kulcskérdés. Éreztem, hogy több egyéni munkára van szükség. Utólag úgy látom: túl sok dolgot csináltam. Amikor aztán 2005 körül a Rádiónál elkezdtek szigorítani a feltételeket, akkor döntenem kellett, két zenekar között mégsem lebeghettem – Fischer Iván pedig felvett a Fesztiválzenekarba. 2006 volt az én évem: ekkor írtam alá a szerződésemet. Ekkor derült ki, hogy a feleségem várja a lányunkat, Jázmint, és még egy lakást is sikerült vennem.

■ *A Fesztiválzenekar próbarendje mellett több idő jut a kamarazenélésre?*

– Igen. Nagyjából egy évre előre látom a próbarendet és a koncertrendet; fél évre teljes részletességgel. Így be tudom illeszteni a többit. Ha dolgozunk, semmi másra nincs idő. De két munka között akadnak öt-tíz napos üres időszakok is. A legnagyobb kincseim azok a felvételek, amiket ilyen üres időkben a Hungarotónál csináltam. Morzsa Oszkárral eljátszottuk a cselló-zongorára átírt Chopin: Noktürnöket. Az-

tán Nagy Péterrel Glier- és Ferdinand Ries műveit vettem fel, de emléthetném a Romberg munkáiból készült lemezt is, a duókat Kelemen Barnabással. A Pulzus vonósnégyessel is rögzítettünk két Glier-kvartettet. Lehetőséggem nyílt régizenét is játszani: Oross Veronikával, és a feleségemmel, Csizmadia Angelikával vettük fel Benda fuvolaszonátáit, illetve Szászvárosi Sándorral Ruhe gambazonátáit. Mindkét felvételen barokk csellón játszom, continuózom. Ilyen feladatok a Rádióban is adódtak, amikor Z-felvételeket készítettünk. Játsoztam huszadik-huszonegyedik századi magyar zeneszerzők műveit, például Decsényi Jánoséit. Sajnos az utóbbi időben pont a szonátákból jutott nekem kevesebb, de szeretnék újra nekifogni.

■ *A Rádiózenekar után milyen volt beülni a Fesztiválzenekarba?*

– Ez teljesen más társaság, de itt is nagyon jól érzem magam. Állítólag a zenekar életében voltak régen nehezebb időszakok, de mire én odakerültem, azok a problémák már megoldódtak. Szerencsém volt, hogy a nehezét nem éltem át – ami azóta történik, az pedig megnyugtató. Itt is nagyon kemény és koncentrált munka folyik, mégis más a légkör, a hangulat. Fischer Iván nagyon erős kézzel vezeti az együttest; nem csak a zenére figyel, hanem azt is érzékeli, milyen állapotban vannak a zenészei. Mindig meglep valamivel, sosem hagyja az embert elkényelmesedni. Nála nem lehet rutinból játszani, ő maga is mindig megújul és minket is megújít, motivál. Ami jó, azt Iván használja, ami rossz, azt azonnal javítja. Én nagyon szeretek vele együtt dolgozni. Ha mindenki a saját hibáinak kiküszöbölésén dolgozik, akkor az egész együttes egyre színvonalasabbá válik.

■ *Ennyi fellépés mellett vállal tanítványokat is?*

– Régebben volt egy-két tanítványom. Segítettem nekik felkészülni a zeneakadémiai felvételre, vagy egy fonto-

sabb koncertre. De ez számomra nagyon fárasztó, mert borzasztóan aprólékos vagyok. Túlságosan is. Ha valami nem tetszik, nem hagyom úgy a dolgot, hosszasan küszködöm vele. Ezért aztán túl sok energiámat veszi el a tanítás.

■ *Mivel foglalkozik, ha van egy kis üres ideje?*

– Amióta kertes házban lakunk, néha szoktam kertészkedni, de csak óvatosan, mert a kezemre vigyáznom kell. Főzni is szeretek, igazi világkonyhát vezetek! A bagdadi ételeket ugyanúgy kedvelem, mint az olasz pizzát, vagy a magyar töltött paprikát. Ami újabban nagyon hiányzik, az az arab irodalom – mostanában keveset olvasok, pedig valaha sokat foglalkoztam vele. Ha bármit feljegyzek, magyarul írom, így aztán nem gyakorlom eleget az arabot. Mindig honvágyam lesz, ha az anyanyelvemen írok, olvasok, vagy arab zenét hallgatok. Nem szeretem beleélni magam, mert elszomorodom. Persze jó emlékezni, de mégis: inkább a jövőre kell gondolni. Én Magyarországon annyi jót kaptam! Befogadtak, itt lett családom, gyermekem, nagyszerű állásom – ez sok mindenért kárpótol. Mindig úgy érzem, ezt meg kellene hálálnom.

■ *33 év alatt már volt alkalma arra, hogy alaposan megismerje Magyarországot.*

– A kezdetektől erre törekszem. Más-honnan érkeztem, rajtam múlik, hogy mennyire fogadnak el. Ha valaki elmegy egy idegen országba, akkor tisztelnie kell az ottani szabályokat, bele kell illeszkednie abba a világba, alkalmazkodnia kell az ottani szokásokhoz. Persze legyen ön maga – amikor magára csukja a lakása ajtaját, akkor azt csinálhat, amitől otthonosan érzi magát, ami neki jó. De ha kilép, akkor respektálnia kell a másik kultúrát. Ha valóban képes elfogadni, akkor érezni fogja, hogy őt is elfogadják. Szerintem itt dől el, hogyan érzi magát valaki. Nekem a 33 itt töltött év már nem is tűnik soknak! Otthon érzem magam Magyarországon.

Mechler Anna